

M. Àngels Gardella

Vull agrair al Pen Català que hagi triat aquesta edició bilingüe de la traducció de la poesia de Louise Labé com a finalista del Premi PEN de traducció d'enguany, la qual està molt ben acompanyada per la qualitat de les tres altres finalistes.

Louise Labé era una escriptora lionesa del segle xvi no gaire coneguda a Catalunya. Jo mateixa la vaig llegir una mica tard, quan l'any 2004 un amic em va passar els sonets fotocopiats i em va demanar que li traduís el xii, «Llaüt, company de ma calamitat», que per cert és un dels sonets més complicats de traduir per culpa d'un verb el temps verbal i el subjecte del qual són molt difícils d'identificar. A partir d'aquí, però, vaig anar traduint a poc a poc els vint-i-quatre sonets com si fos un joc de llengua tan animat, vull dir tan ple d'ànima, que es pot dir que amb aquesta traducció i amb la seva autora ens hem fet companyia durant anys i panys, revisant, refent i polint els versos. El 2005 amb un amic de Girona, en Pep Vila, editor de la revista literària *Senhal*, vam decidir publicar al número 89 «Nou sonets de Louise Labé» per contribuir a donar a conèixer aquesta autora.

El 2006, arran del llibre de Mireille Huchon *Louise Labé, una creature de papier*, va començar una polèmica, que encara dura, entorn de l'autoria d'aquests poemes. Mireille Huchon argumenta que l'autora és una creació editorial d'un poeta o d'un grup de poëtes lionesos que li haurien atribuït el nom d'una dona real, que no va ser mai escriptora, però que era molt popular en els cercles cortesans i burgesos de mitjan segle xvi. Aquesta controvèrsia va popularitzar l'obra de Louise Labé, fos d'ella o no. En tot cas, res d'això ni limita ni altera la vàlua dels textos que ens han pervingut. I he de dir que aquesta obra és l'expressió, sens dubte, de la veu i de la sensibilitat d'una dona.

El volum *Euvres de Louïze Labé Lionneize*, publicat el 1555 per l'impressor Jean de Tournes, consta d'un prefaci en prosa, en forma de carta, que és breu; n'he inclòs la traducció. De fet, és un manifest feminista molt interessant que convida les dones a posar per escrit els seus sentiments. Adreça la carta a la seva amiga, Mademoiselle Clémence de Bourges, i comença així:

Arribat el temps, Mademoiselle, que les severes lleis dels homes ja no impedeixen a les dones d'aplicar-se a les ciències i a les disciplines, em sembla que aquelles que en tinguin l'avinentesa han d'emprar aquesta honesta llibertat, que el nostre sexe en tinguin tant desitjava, per aprendre-les i mostrar als homes que anaven errats privant-nos del bé i de l'honor que en podríem obtenir; i, si alguna aconsegueix en un cert grau poder posar les seves idees per escrit, que ho faci curiosament i no en desdenyi la glòria, sinó que més aviat s'hi engalani més que no pas amb cadenes, anells o sumptuosos vestits, els quals, certament, no podem creure nostres sinó només per l'ús que en fem. Però l'honor que la ciència ens procurarà serà enterament nostre, i no ens podrà ser pres ni per l'arteria del lladre, ni per la força de l'enemic, ni per la durada del temps.

Una mica més endavant fa aquesta altra observació interessant:

[...] quan s'esdevé que posem per escrit els nostres pensaments, encara que, al cap de poc, el nostre cervell corri darrere d'una infinitat d'afers i que rondini incansablement, si, després de molt de temps, reprenem els nostres escrits, tornem al mateix punt i a la mateixa disposició en què havíem estat, aleshores se'ns redobla la satisfacció: d'una banda, reprenem el plaer passat tal com l'havíem tingut, pel que fa al tema sobre el qual escrivíem, o bé en la comprensió de les ciències, o sobre allò a què ens haguéssim aplicat; i, d'altra banda, hi ha el judici que fem la segona vegada respecte de la primera, això ens dona un singular plaer.

En l'edició de 1555, segueix el prefaci una peça teatral llarga, en prosa, *Debat de Folie et d'Amour*, un debat al·legòric en el qual els déus de l'Olimp discuteixen sobre si l'Amor encara és més foll que la follia mateixa. Són unes seixanta pàgines que mai no han estat traduïdes a la llengua catalana i que crec que valdria molt la pena de fer-ho. A continuació, venen les tres elegies, tres poemes llargs de més de cent versos cadascun. Aquí, en decasíl·labs aparellats, tots amb cesura a la quarta síl·laba (aquesta cesura també la trobem als sonets i jo he procurat mantenir-la en la traducció), l'autora explica la seva infantesa i joventut, els seus estudis i amors. Igual que la introducció, és la primera vegada que aquestes elegies que s'han traslladat al català, i, tot i que hi parla d'un desig apassionat i dolorós, no hi manca pas el sentit de l'humor. Us en llegiré versos del començament de l'Elegia III, en què, després d'una llarga llista dels vicis dels homes, confessa que de l'únic vici d'ella, en té la culpa l'amor.

[...]

*L'un, descontent de sa mena de vida,
als seus veïns du una enveja sens mida;
l'un embogit de veure en pau la terra
busca raons per començar una guerra;
l'altre, creient que la pobresa és vici,
només al déu de l'or fa sacrifici;
l'altre sa fe perjura emprarà
per a decebre aquell qui la creurà.
Amb bipartida llengua l'un menteix,
de pulles mil contra tots espargeix.
Jo no he estat pas en aquest fat formada,
tant que m'hagués pogut fer malaurada,
no em treu el son, ni gens m'ha amoïnat
veure el veí més que jo afortunat,
ni mai no he dut discòrdia entre amics,
ni guanyar plets no és pas el meu delit.*

*Mentir, enganyar o abusar entre nosaltres
em desplaia tant com malparlar dels altres.*

*Però si res en mi hi ha d'imperfecte,
blasmeu Amor: d'ell sol n'és el defecte.*

Després de les *Elegies*, en l'edició de 1555 hi trobem els vint-i-quatre sonets, l'obra mestra de Louise Labé. Són realment uns poemes singulars. Rilke en va fer una versió/traducció a la llengua alemanya el 1918, perquè, a més de l'harmonia dels versos, aquests sonets evocuen una veritat viscuda, l'Amor en majúscula sota una gran diversitat de formes.

I encara, al final de l'edició de Jean de Tournes, hi ha vint-i-quatre poemes més, anònims, en què autors diversos lloen la bellesa i les gràcies de Louise Labé. Tot i que són anònims se n'han identificat la majoria dels autors i, aquí he de confessar que, tot i que alguns d'ells a la seva època eren poetes molt celebrats, força més que no pas Louise Labé, cap poema no té la gràcia i encara menys la frescor ni la bellesa dels sonets de l'autora, per la qual cosa es fa difícil d'imaginar que cap d'ells hagués pogut ser capaç d'escriure els bellíssims sonets que li atribuïm a ella. Aquí en tenim un que trobo particularment bonic, el sonet xi:

XI

*Oh dolç mirar, oh ulls plens de bellesa,
petits jardins plens de flors amoroses
on són d'Amor les fletxes perilloses,
tant els meus ulls us miren amb dolcesa!*

*Oh cor felló, oh rude crueltat,
tant m'has lligat amb lligam rigorós
i tan llarg plor he vessat, llangorós,
sentint l'ardor de mon cor turmentat!*

*I doncs, ulls meus, tant de plaer teniu
que de bon grat els seus ulls reteniu;
mes tu, cor meu, com més els veus gaudir*

*més vas llanguint, més et vas turmentant.
Ja ho comprendreu, no puc tirar endavant*

sentint els ulls amb el meu cor renyir.

I, per acabar, el darrer sonet, el xxiv:

XXIV

*No em reprengueu, Dames, si he estimat,
si en mi he sentit cremar torxes ardents
i mil treballs i mil dolors mordents,
si en un llarg plor el meu temps he gastat.*

*Ai, que el meu nom no en surti malparat.
Si molt he errat, les penes tinc presents,
no esmoleu més les punxes prou punyents.
Pro al punt mateix en què Amor és cridat,*

*sens vostre ardor d'un Vulcà excusar,
sens la beutat d'Adonís acusar;
ell sol podrà fer-vos enamorades,*

*i si teniu menys que jo ocasió,
i més estranya i forta passió,
gardeu-vos prou de ser més malaurades.*

